

Utrikespolitiken i Nya Argus

Först en avgränsning. Nya Argus har alltid haft blicken riktad mot både det egna landet och omvärlden, antingen det har gällt kultur i olika former, ekonomi eller politik. Publicerade artiklar som handlar om politik i utlandet utan opinionsbildande syfte beaktas emellertid inte i det följande. Det blir fråga om Finlands utrikespolitik och därmed också om sådana företeelser bortom våra gränser, som är relevanta för utrikespolitiken eller annars kräver opinionsbildande ställningstaganden. Före självständigheten kunde den egna utrikespolitiken givetvis inte existera som tema för analys och opinionsbildning i tidskriften Nya Argus (och dess kortvariga föregångare Argus). Det är också anmärkningsvärt att världskriget knappast alls kommer till synes i innehållet. Skönlitteratur och kulturhistoria samt konst, teater och musik dominerade. Internationell politik berördes överhuvud mycket litet i årgångarna före nittonhundratjugotalet.

Sympati för Tyskland och alliansfrihet

Litet rör det på sig under det omvälvande året 1918. En artikel tryckes på tyska i nr 3–5/1918 som osignerad ledare under rubriken »Die deutsche Kultur und Finnland». Där betonas den kulturella samhörigheten mellan Finland och Tyskland. Gunnar Castrén beklagar i samma nummer att Sverige som stat inte stödde regeringen i det just avslutade kriget. Enligt honom hade det varit lyckligare för Finland att få hjälp från Sverige i stället för den tyska armén. Senare samma år anser Gunnar Castrén bl.a. (nr 18/1918), att diplomatin sköttes illa under den röda tiden, vilket hade bidragit till att Finland blev impopulärt inom en stor del av Skandinavien.

Det är fortfarande Gunnar Castrén som, i fortsättningen sekunderad av Werner Söderhjelm, riktar blickarna inte bara mot litterära nyheter utan också i växande grad mot politiken. I en framsynt artikel om »Stor-Finland och

Åland» (nr 3/1919) ogillar Castrén planerna på en yttre expansion och vill lösa Ålandsfrågan genom att bevilja ålänningarna vissa språkliga och andra rättigheter. I artikeln »Politikens Fenno-Skandia» (nr 6/1919) hoppas Castrén på ett närmande till Skandinavien, medan Söderhjelm tar upp »Det nordiska samarbetet under kriget» (nr 9/1919). Utsynen vidgas bl.a. med Hjalmar J. Procopés »Finland och nationernas förbund» (nr 10/1920).

En stämning av medkänsla med Tyskland och kritik mot både »fransk maktpolitik» och mot Versaillesfredens hårda bestämmelser kan skönjas i flera artiklar i början av 1920-talet, främst av Uno Lindelöf, men också av Rolf Lagerborg och Tor von Wright. Lindelöf refererar bl.a. John Maynard Keynes' kända kritik av Versaillesfredens ekonomiska konsekvenser. Kraven på väldiga skadestånd från Tyskland t.o.m. för krigspensioner uppmärksammas både av Lindelöf och av signaturen Spectator. Lindelöf instämmer i önskemålen om revision av Versaillesfredens klausuler, men den kritiska hållningen är överhuvud hovsam, delvis refererande med utgångspunkt i granskad litteratur. En tysk skribent från München, Hanns von Zwehl, skriver år 1923 om Tysklands svaghet gentemot Frankrike, men han uttrycker samtidigt sin framtidstro på en ny stark tysk stat.

En försiktig förståelse för Mussolini och fascismen i Italien framskymtar åren 1924–1925 i några översiktsartiklar av Emil Zilliacus och Axel Grönvik, medan Edvard R. Gummerus år 1928 ser också skuggsidor trots en viss sympati för den korporativa statsidén.

Finlands egen utrikespolitik berörs i början av år 1922 av P.H. Norrmén i »Försvarsolust och allianspolitik». Då gällde det framför allt att polemisera mot tanken på en försvarsallians med Polen. Det projektet torpederas av riksdagen våren 1922, och utrikesminister Rudolf Holsti blir tvungen att avgå. Norrmén skriver flitigt i Nya Argus under ett par år men försvinner sedan ur spalterna. Eirik Hornborg inleder sitt långa opinionsbildande författarskap

år 1924, då han tar upp landets militärpolitiska läge. Han konstaterar, att den enda tänkbara fienden är Ryssland. Garantierna från Nationernas Förbund tror han inte på och inte heller på nyttan av en neutralitetsförklaring. Till ett eventuellt försvarsförbund förhåller han sig skeptisk. Herman Gummerus påvisar följande år svagheterna i NF-stadgan men förordar ett nordiskt trygghetsfördrag med garantier från stormakterna. Han betraktar år 1926 folkförbundet som en »halvfärdig institution».

Finlands och andra småstaters behov av trygghet och internationellt samarbete betonas i olika sammanhang. Axel Grönvik skriver lidelsefritt om Paneuroparörelsen år 1927, och Gunnar Landtman samma år i artikeln »Europas förenta stater» (nr 20/1927) om onödigt hat mellan nationerna och behovet av samförstånd. En kyligare analys med tonvikt på krigsrisker och misstro mot stormaktsgarantier uttrycker Eirik Hornborg följande år, då han skriver om »Fredsdrom och verklighet» (nr 7/1928). S.R. Malmström – senare långvarig utrikespolitisk kommentator i Hufvudstadsbladet – inleder sin medverkan i Nya Argus år 1927 genom att referera en tysk skrift rörande nödvändigheten att störta bolsjevismen. Samma år påpekar Herman Gummerus att de ryska monarkisterna ingalunda kan väntas förhålla sig positiva till Finlands självständighet.

I slutet av 1920-talet är Versaillesfreden och skadestandsfrågan fortfarande aktuella. De uppmärksammas med en viss oro i Nya Argus år 1929 både av Tor von Wright och av Eirik Hornborg, som anser att Tysklands folk så snart som möjligt bör bli »kvitt sin trældom».

Om Finlands utrikespolitik och om internationella politiska frågor i Nya Argus under 1920-talet kan det sammanfattningsvis sägas, att det i ingen händelse var fråga om någon regelbunden uppföljning av händelserna. Enstaka analyser publicerades med långa mellanrum och uppfattades av läsarna säkert närmast som komplement till innehållet i dagspressen. Det mesta av materialet i Nya Argus var refererande, och dess opinionsbildande betydelse förblev uppenbarligen liten.

Mot totalitär diktatur

De totalitära rörelsernas frammarsch i Europa blir ett återkommande tema i tidskriften under trettioalet. Eirik Hornborg skriver under hela årtiondet ett stort antal artiklar mot fascismen och nationalismen, till en början åren 1930 och 1932 särskilt mot Lappo-rörelsen i Finland och även mot den inhemska språknationalismen. Han sekunderas av Erik Kihlman, som i artikeln »Drömmen om Stor-Finland» (nr

4/1931) riktar sig mot AKS, Itsenäisyyden Liitto och Lappo-rörelsen. Med beklagande nämner han att även finlands-svenskar har lockats av bländverket Stor-Finland att sätta det självständiga fosterlandet på spel.

Ibland låter redaktionen även sådana artiklar inflyta, som tar den nationella diktaturen i försvar, t.ex. Örnulf Tigerstedt, som i nr 20/1932 hävdar att parlamentarismen passar närmast »i medvind» och inte då ett land hotas av svåra prövningar. Han får svar på tal i nr 3/1933, av J.O. Söderhjelm. Hans Ruin berättar i nr 8/1933 i en artikel daterad i Heidelberg, om det ohyggliga intryck som Adolf Hitler hade gjort på honom. Hans tal hade låtit »som ett vrål ur skogen». Ruin grälar samtidigt på Frankrike, som »halsstarrigt, gentemot hela världens växande opinion tillbaka visat varje tanke på revision av det ödesdigra Versaillesfördraget». Det i Tysklands historia ödesmättade året 1933 återspeglas även i andra sammanhang i flera nummer av Nya Argus. S.R. Malmström skriver regelbundet utrikespolitiska översikter, som i allmänhet präglas av nykter saklighet, men i artikeln »Adolf Hitler: hans liv och lära» i nr 8/1933 framgår hans sympatier, då han beskriver »det segerrusiga Hitlergängets jubelskrän». Den i Finland sedan länge bosatte Otto von Zwehl försvarar i Nya Argus nr 11/1933 under rubriken »Andra rangens nation» den »tyska revolutionens inre nödvändighet och berättigande». Judarnas läge berör han endast helt lätt och nämner, att de får fritt lämna Tyskland. Eirik Hornborg däremot framför skarpa vidräkningar med nazismen, med deras framfart mot judarna och med krigsmentaliteten i Tyskland i sina artiklar »Tyranni» och »Spökbrigaden» åren 1933 och 1934. Senare kräver P.O. Barck i nr 18/1935 en klar principiell ställning mot antisemitismen.

Italiens fälttåg i Abessinien och inbördeskriget i Spanien ägnas en hel del uppmärksamhet i flera artiklar. Hornborg skriver om italienarnas hänsynslöshet och förakt för internationella fördrag och ser kriget som »en episod av oöver-skådlig och måhända fruktansvärd betydelse för Nationernas förbund, för mänskligheten och Italien». Beträffande det spanska kriget tillbakavisar Hornborg i nr 15/1936 alla paralleller med kriget i Finland år 1918. Särskild polemik om Spanien blir det mellan Laurin Zilliacus och S.R. Malmström år 1937 samt mellan Zilliacus och Jarl Gallén åren 1938 och 1939. Malmström anser att valet i Spanien inte står mellan demokrati och diktatur utan mellan högerdiktatur och vänsterdiktatur. Sista ordet får Zilliacus i nr 3/1939; i nr 10 samma år fastslår Zilliacus att Hitlers och Mussolinis deklamationer och traktater är värdelösa.

Eirik Hornborg återkommer under 1930-talets senare

del flera gånger till utvecklingen i Tyskland och framför dystra betraktelser om tätande krigsmoln över Europa och att tyskarna fostras att tro på »hänsynslöshetens evangelium» (nr 6/1938). I ett ögonblick av optimism hyllar han Chamberlain efter mötet i München år 1938, då han vågar tro på förnuftet. Efter »kristallnatten» i Tyskland i november 1938 är det slut med optimismen. I tidskriftens nummer för den 16 november (19/1938) är Hornborg definitivt färdig med nazistregimen i Tyskland, det land där han fick sin jägarutbildning tjugotvå år tidigare:

Den nation, som underhandlar med andra stater med pansarnäven knuten under motpartens näsa och som inte aktar för rov att hänsynslöst råna och trampa ned en fullständigt värn- och skyddslös minoritet, den nationen har förverkat varje moralisk rätt att tala om »våldsfreden» i Versailles.

Inför det »stålraslande och rytande skådespel» som i Tyskland uppföres i »den nordiska rasandans» namn fortsätter Hornborg bl.a. så här:

Men kastar man sig, hundra mot en, över oskyldiga medmänniskor och förföljer, misshandlar, plundrar och ruinerar dem i den nordiska andans namn, då drar man skam över sig själv och sin idol, man må vara hur blond som helst.

Nya Argus bereder ibland plats för inlägg, som inte motsvarar den redaktionella linjen, t.ex. då C.A.J. Gadolin en dryg månad senare får in en lång artikel, »Tyskland och vi» i nr 1/1939. Han försvarar där ansträngningarna att i Tyskland skapa »en ny social mentalitet» och förklarar, att detta innebär den judiska klassens utvandring, »enär dess omvändelse ej är sannolik». Eirik Hornborgs svar i följande nummer under rubriken »Polemik mot en molnstod» är väl den skarpaste avrättningen av diktaturmentaliteten som tidskriften publicerat under hela decenniet. Gadolin och Hornborg återkommer till temat i nr 5/1939. I det nummer som publiceras den 1 september 1939 skriver Hornborg om »den österrikiska dekorationsmålaren Adolf Hitler», som har Europas öde i sina händer. Han ser hos Hitler en viss genialitet men också patologiska drag.

Dämpat tonläge under kriget

Under hösten 1939 och vintern 1940 kan Nya Argus naturligtvis inte följa händelserna med samma intensitet som

dagspressen. Eirik Hornborgs eminenta förmåga som talare utnyttjas för propagandaverksamhet i Sverige, och tidskriften publicerar den 1 november 1939 hans stora tal vid ett möte för Finland i musikaliska akademien i Stockholm, hållet den 17 oktober 1939. Hornborgs senare politiska artiklar koncentrerar sig på Finlands öde samt på hoppet om hjälp från Sverige. I det sista numret för 1939 skriver Hornborg att »det är bättre att falla där man står än att glida utför det sluttande planet, ty den fallne kan stå upp». Vid vinterkrigets slut den 16 mars 1940 bär Hornborgs artikel rubriken »Nederlaget som var en seger».

I några pessimistiska artiklar under mellankrigsperioden 1940–1941 skriver Hornborg om kriget i Norge och om det bedrövliga läget i Norden. Inför »det groteska skådespelet av stormakternas kamp» vill han dock inte hemfalla åt förtvivlans likgiltighet. I slutet av 1940 frågar han sig retoriskt om det är nu som »Västerlandets undergång» stundar. Hitlers »nyordning» i Europa tilltalar honom inte, och han tror inte på något världsherravälde. Våren 1941 tycker sig Hornborg se Nordens gemenskap och det brittiska samväldet som en anvisning om den väg, som i framtiden kan tänkas leda till världsorganisation. Då fortsättningskriget börjat i juni 1941 konstaterar Hornborg (nr 12/1941) att »Nu är Finland endast en bonde i ett spel, där de stora pjäserna spela den avgörande rollen. Må vi därför undvika varje heroisk attityd».

Det fortgående kriget väcker hos Hornborg ändå vissa förhoppningar om gottgörelse av förlusterna i vinterkriget. Efter Viborgs återerövring skriver han att »Vid Viborg hålla vi fast. [...] Godvilligt ge vi det aldrig» (nr 14/1941). Han fastslår också, att Finlands folk med längtan motser bolsjevikkväldets slutliga fall (nr 17/1941).

Under de följande tre krigsåren 1942–1944 är det fortfarande Eirik Hornborg som är tidskriftens flitigaste skribent och som står för de flesta artiklarna inom kategorierna politik och historia. Det är det egna landets svåra läge som är i blickpunkten, medan de stora världshändelserna utspelar sig i bakgrunden. Hornborg ser klart, att det pågående kriget är ett krig av nytt slag. Man krigar inte längre för begränsade mål, man kämpar för att störta system eller riken, och fred kan köpas endast med offrandet av vad man betraktar såsom livsviktiga värden (nr 1–2/1943). I en inträngande analys av småstaternas problem (nr 6/1943) indelar Hornborg småstaterna i tre kategorier: neutrala, krigförande och ockuperade. Han finner att också kulturellt högtstående småstater har drabbats av ockupation och annan olycka och att endast Finland och Grekland har måktat göra egna krafttag. Båda har visserligen gynnats av

terrängen. I framtiden behövs därför både en hög kultur och en effektiv värnkraft.

Uttryckliga ställningstaganden för en eller annan part i det stora kriget undviker tidskriften av nödtvång, men år 1942 presenteras i alla fall en amerikansk skrift (av Peter Viereck) om nazismens rötter. Ett stort antal artiklar understryker Nordens betydelse och Finlands samhörighet med Norden. Bl.a. publiceras Hornborgs tal om den nordiska tanken vid Helsingfors svenska arbetarförenings fest i januari 1943 (nr 1–2/1943). Om sydamerikanska diktatorer kan han skriva utan att bekymra sig för censur (nr 8–9/1943), och ett enstaka skarpt inlägg mot sovjetregimen (»Gravarna vid Katyn», nr 10/1943) är förstås legitimt.

Den s.k. fredsoptionens kända hänvändelse till republikens president ger Hornborg anledning att skriva en principiell kommentar under rubriken »Utrikespolitik och demokrati» (nr 15/1943), där han först påminner läsarna om att »vi leva under censur» och sedan understryker, att »när det fria meningsutbytet är omöjliggjort, är det medborgarens rätt och plikt att direkt vända sig till de ledande männen, om hans samvete, hans känsla av delaktighet i ansvaret för landets öden, fordrar det».

Nästan tjugo år senare, i Nya Argus nr 1–2/1961, kommenterar huvudredaktören Jan-Magnus Jansson Eirik Hornborgs insats på följande sätt:

På grund av censuren är Argus' årgångar för de första krigsåren mindre givande. Från 1943 framåt för tidskriften emellertid en målmedveten upplysningskampanj; dess spalter blir ett centrum för strävandena efter fred och försöken att ge en realistisk bild av förhållandena i världen.

I synnerhet från och med våren 1944 börjar tidskriften blicka framåt, mot krigets oundvikliga slut. Det alltjämt ockuperade Norge hyllas i en artikel på norska, »Den syttende mai» av Maria Nordling (nr 10/1944), och Eirik Hornborg konstaterar kyligt »Inför urladdningen» (nr 11/1944), att »det självständiga Finlands politik har icke alltid varit klanderfri. Måtte den vara fast, realistisk och illusionsfri under världsockanens våldsamma och sista skede». Atlantchartan välkomnas av signaturen S.K. (nr 13/1944), och »det återuppståndna Frankrike» hälsas av Eirik Hornborg (nr 15/1944). Att Finland lever i en hård verklighet och att världen inte kan väntas inträda i någon gyllene ålder understrykes av flera Nya Argus-skribenter under världskrisens slutskede. Hornborg påminner om att barbariet utgick från Tredje riket (»Europas ruin», nr 5/1945), men »Inför

fredsverket» (nr 13/1945) hoppas han på en rättvis fördelning av skuldbördan mellan nazistisk ledning och det tyska folket. Under den närmaste tiden efter kriget förefaller Nya Argus att lämna världspolitiken i huvudsak åt sidan, även om enstaka beskrivande artiklar åren 1946 och 1947 berör t.ex. utvecklingen i Frankrike och Nürnbergprocessen.

Stora omvälvningar i världen beröres år 1947 av Eirik Hornborg, som skriver om stormaktsdöden (»De väldigas fall», nr 11/1947), och av redaktionens nye medlem Jan-Magnus Jansson, som i sin artikel »Förnuftet i historien» (nr 15/1947) ser nationalitetsprincipen och jämlikhetsidéen avancera. Gösta Mickwitz är något skeptisk i fråga om den beramade skandinaviska tullunionen (nr 6/1948).

Paasikivi-linjen

Vintern 1948 kommer Stalins brev till president Paasikivi med initiativet rörande en vänskapspakt med Finland. I en första kommentar uttrycker Jan-Magnus Jansson (nr 6/1948) respekt för de politiker, som tar ansvar, vilket här åsyftar bl.a. den svenska riksdagsgruppen, som röstade för underhandlingar i frågan. Den färdiga vsb-pakten kommenteras av Eirik Hornborg (nr 8/1948) med en viss lättnad. Även om neutralitetspolitik utan pakt hade varit att föredra, skulle ett avböjande enligt Hornborg ha varit »katastrofpolitik». Omtanken om östrelationerna under Karl-August Fagerholms enpartiregering ger Göran von Bonsdorff bekymmer några månader senare (nr 14/1948).

Från och med 1940-talets slut börjar Nils Meinander framträda som skribent om ekonomi och politik, ibland internationell politik. I en analys av »Skandinavien i brännpunkten» (nr 4/1949) ser han med en viss olust att Norden synbarligen inte kan hållas utanför de försvarsarrangemang som då är i vardande, främst den nordatlantiska alliansen.

Av ett visst principiellt intresse är P.O. Barcks och Jan-Magnus Janssons artiklar om »tredje ståndpunkten» och neutralismen i Europa, en ideologisk hållning som markerar avstånd till både Förenta staterna och Sovjetunionen i början av 1950-talet. Barck är både skeptisk och förståelsefull (nr 14/1951), medan Jansson utan ideologiska förteckningar anser att Finland intar en position som något påminner om den förkättrade »tredje ståndpunkten» (nr 21/1951). Det nordiska engagemanget markeras av John Österholms artikel om det planerade nordiska rådet, där han konstaterar att det inte överhuvud blir nordiskt utan Finland (nr 7–8/1952).

Under 1950-talet sällar sig Ilmari Hustich och Ragnar Numelin till andra, mera sporadiskt medverkande skri-

benter om politik i utlandet. Blickarna återgår till Europa med bl.a. Kurt Westerholms fyrdelade granskning av Väst-Tyskland år 1956 och samma höst Hustichs av försiktig sympati präglade kommentar till regimen uppmjukning i Polen och Ungern. Strax därpå kommer både Suez- och Ungern-krisen, vilket ger Jan-Magnus Jansson anledning att skriva om »Moral och politik» (nr 19/1956) i en artikel, som väcker uppseende. Han vill undvika en definitiv bedömning av Sovjetunionens handlingssätt, men hoppas på den ökade frihetens linje, så att en »återgång till en järnregim» inte skall ske. Det är lättare att bedöma den brittisk-franska politiken. Där gäller det enligt Jansson att komma ut ur det dilemma, som förorsakas av behovet av storhet i kombination med önskan om ledarskap grundat på moral.

Mot slutet av 1950-talet börjar Jan-Magnus Jansson allt mera inträda i den roll, som han senare länge kommer att ha som ledarskribent i Hufvudstadsbladet och som erkänd uttolkare av Paasikivi-linjen. Han sekunderas i Nya Argus av bl.a. Kurt Westerholm, som skriver om Paasikivis linje (nr 1–2/1957) och av Ilmari Hustich, som i tidskriftens femtioårsnummer (1–2/1958) skriver om »Finlands politiska läge». Hustich finner att landets läge är sämre än tidigare och att Finland kan bli aktivt i internationell politik »endast om vi idkar en aktiv neutralitet». Strax innan nattfrostens i relationerna till Sovjetunionen gör sig gällande med full styrka skriver Jansson om »Finlands östpolitik» (nr 14/1958) och om »Finlands utrikespolitik och försvaret» (nr 15/1958). Han betonar att Sovjetunionen intar en särställning i Finlands utrikespolitik, som behöver opinionens stöd och måste bygga på mångsidig information. Jansson betonar också, att inget annat land har exakt samma ställning som Finland.

Som tidskriftens ansvarige huvudredaktör från början av år 1959 har Jansson strax anledning att återkomma till östpolitiken, närmast till nattfrostkrisen, i årets två första nummer. Under de närmast föregående månaderna har Jansson varit djupt engagerad i strävandena att stödja Paasikivi-linjen också i handling. Han är en av initiativtagarna till Paasikivi-samfundet, som har grundats hösten 1958. Vinterkriget tjugoförminne ger Jansson ännu en gång ett naturligt tillfälle att understryka att »Finlands nuvarande utrikespolitik vilar på riktiga grundvalar» (nr 29/1959).

Året 1961 är händelserikt och ger Jansson anledning att kommentera »Vår expanderande utrikespolitik» (nr 10/1961). Anknytningen till EFTA och president Urho Kekkonens resor i Västeuropa står för exemplen. Senare samma år kommer notkrisen, som Jansson kommenterar insiktsfullt redan i mitten av november. Han understryker

då att svaret på noten kan vara antingen militärt eller politiskt, och det är givetvis det senare alternativet, befästande av förtroendet mellan Finland och Sovjetunionen, som visar vägen framåt.

Integration och säkerhetspolitik

Under återstoden av 1960-talet fortsätter Nya Argus att träget uppmärksamma utländska fenomen på kulturens område, medan Finlands utrikespolitik, utländska politiska företeelser och mellanstatliga relationer tas upp mera sällan. Till stor del är det tydligen fråga om enskilda skribenters särskilda intresseområden, ofta i form av recensioner och kommentarer till aktuell politisk litteratur. Under decenniets förra hälft skriver Leo Lindeberg rätt flitigt om Sovjetunionen men också t.ex. om krisen i Algeriet. Katarina Barck (senare Brodin) skriver om FN:s generalsekreterare och om Afrika-frågor. Johan von Bonsdorff intresserar sig för nedrustning och för tredje världen. Något större intresse för integration finner man inte – tvärtom föredrar Ilmari Hustich decentralisering och småstater (inskriftionstal i Svenska Handelshögskolan, återgivet i nr 16/1963). Jan-Magnus Jansson citerar ett uttalande av Konrad Adenauer om att det »neutralistiska och socialistiska» Norden inte hör hemma i EEC-Europa och säger sig vara helt av samma åsikt (nr 4/1963). År 1963 inleder Pär Stenbäck ett flitigt författarskap i Nya Argus och tar upp frågor som engagerar ungdomen, i synnerhet Sydafrika och utvecklingsfrågorna.

Vid mitten av 1960-talet och dess senare hälft lockar Nya Argus flera skribenter, som för fram radikala tongångar och kritik mot de ledande västmakternas politik. Jan Myrdal kommer till tals med häftig kritik mot Förenta staterna (nr 20/1966), som något överslätas av Atos Wirtanen (nr 1–2/1967), Paavo Lipponen önskar bl.a. reform av utrikesförvaltningen (nr 1–2/1967), Sven Willner bekymrar sig för »Västtysklands envisa fasthållande vid kravet på stora områden i andra länder» (nr 14/1967), och Jo Jacobsen uppträder som motståndare till Norges baspolitik och Norges militära samarbete med västalliansen. Holger och Kristina Rotkirch för fram det på deras initiativ gjorda upproppet av f.d. ASLA-stipendiater mot Förenta staternas krigföring i Vietnam (nr 3/1968).

Mera ortodoxa uttolkningar av Finlands utrikespolitik presteras av Ilkka Hakalehto (nr 16/1967, 21/1967, 13/1968), Kurt Westerholm (nr 3/1969), Klaus Törnudd (nr 4/1969) och Gösta Mickwitz (nr 4/1969): den sistnämnde berör Nordek och hoppas att tullunionen kan räddas, även om den mera omfattande integrationsplanen kör

på grund. En stor satsning gör tidskriften med sexton artiklar kring samma tematik i ett u-landsnummer (7–8/1968), som strävar att stimulera intresset för utvecklingssamarbete.

Den tjeckoslovakiska krisen kommenteras på färsk gärning den 1 september (nr 14/1968) av Jörn Donner, Pekka Lounela och Klaus Törnudd i både moraliska och realpolitiska tongångar. Ett år senare skriver Ralf Friberg att tidskriften har en ytterst angelägen uppgift i att »mäta och positionsbestämma händelser i Sovjetunionen, världsutvecklingens avspegling i den sovjetiska positionen och Finlands läge med hänsyn till landets egenskap av en pusselbit i det sovjetiska kraftfältet» (nr 12/1969). Den förhoppningen utlöser inte någon intensiv aktivitet i tidskriftens spalter, men det första numret för följande år är i alla fall ett slags specialnummer med fem uppsatser om säkerhetspolitik och fredsforskning (nr 1–2/1970).

Den från Romtraktaten utgående integrationen i Väst-europa tilldrar sig allt mera intresse också i Nya Argus. Elianne Riska och Ilmari Hustich inleder år 1971, och Hustich fortsätter med fyra artiklar under år 1972 med bl.a. rubrikerna »Mot EEC» och »Inte för EEC». Tonläget kan beskrivas som präglad av mild skepsis. Hustich konstaterar att »nästan biologiskt djupt liggande nationella känslor spelas fram trots att själva nationalstatsideologin inte är så gammal». Hustich fortsätter i samma anda med långa tudelade artiklar både år 1974 och år 1975. Han beklagar att Norden är splittrad i integrationspolitiken, han ser en kris för demokratin och understryker, att EEC ingalunda ännu är en harmonisk union.

Efter den blodiga kuppen i Chile tar Nya Argus ställning för Salvador Allende i nr 14/1973 genom Nils-Börje Stormbom och Geo Stenius. I nr 9–10/1974 släpper tidskriften fram Max Jakobson, vid den tidpunkten ambassadör i Stockholm, som i en lång artikel om »Små nationers självständighet i supermakternas tidsålder» levererar en magistral översikt, givetvis utan taggar åt något håll och med framhållande av Finlands positiva insatser. Mera vinklad är Lars D. Eriksson, som i nr 12–13/1976 vill rädda nationalstatens suveränitet från de multinationella bolagen och pläderar för mera protektionism.

Den kände brevskrivaren Urho Kekkonen dyker upp som skribent i Nya Argus nr 15–16/1976 med »Fyra brev», tagna ur en kommande svenskspråkig urvalsvolym av Kekkonens kvarnbrev. Sin egen förklaring till temat i ett av breven lämnar Mauno Koivisto i nr 1–2/1977 under rubriken »Varför Finland inte undertecknade Nordek». Han vill bl.a. betona, att Finlands beteende inte medförde några skador

för de övriga nordiska länderna. Officiöst och sakkunnigt material levererar samma år handelspolitiske understatssekreteraren Arvo Rytönen i två artiklar – »Det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sovjetunionen» (nr 1–2/1977) och »Det svensk-finländska ekonomiska samarbetet» (nr 3–4/1977). Senare samma år berättar riksdagsmannen Ralf Friberg om riksdagens insatser i utrikespolitiken.

Under de närmast följande åren är det utrikespolitiska innehållet synnerligen magert, även om Erik Bagerstam kommer med ett par artiklar om Nordsat åren 1978 och 1979. Småningom börjar en ny problematik få mera uppmärksamhet. År 1978 skriver Ilmari Hustich om nord-sydproblemen och om ekologiska folkrörelser och Pär Stenbäck kommenterar år 1980 »U-länderna och miljön» (nr 16–17/1980). Begreppet säkerhetspolitik kommer in år 1981 med artiklar av Mats Kockberg och UM-tjänstemannen René Nyberg, medan Klaus Törnudd tangerar etiska frågor i artikeln »Utrikespolitik och rättsmedvetande» (nr 2/1981). En medlem av redaktionen, Pär Stenbäck, är utrikesminister under större delen av år 1982 och fram till maj år 1983. Detta avspglas i Nya Argus, då tidskriften i nr 5/1983 återger ett föredrag som ministern har hållit i Hamburg i oktober 1982. Läsarna får också en personlig återblick på ministerjobbet i nr 14–15/1983. Samma år (nr 1–2/1983) gör Lars Dufholm upp med den »försvarspolitiska uppståndelsen», som följer efter den amerikanske generalen Bernard Rogers' uttalade tvivel på Finlands vilja och förmåga att försvara landet mot en sovjetisk invasion. Dufholms inlägg rör sig strikt inom ramen för neutralitetspolitiken och vsb-pakten med tillfogande av en hänvisning till Urho Kekkonens förslag av år 1965 om ett fördrag mellan Finland och Norge rörande fredande av gränsområdena.

Hela den för Finland under det kalla kriget känsliga frågan om ställningstaganden mot det kommunistiska maktblocket analyseras i samband med tidskriftens 75-årsjubileum i artikeln »En bruten linje – eller en rak?» av Jan-Magnus Jansson (nr 5/1983). Utgångspunkten är Eirik Hornborgs konsekventa linje mot nazismens makt- och våldskult, och frågan är om samma principiella hållning för demokrati, humanism och rättssamhället borde leda till en lika stark opinionsbildning mot Sovjet och kommunismen. Jansson hänvisar till sin tidigare grundläggande artikel »Om frisinne och tredje ståndpunkten» (nr 21/1951) och framlägger tre premisser för sin ståndpunkt att nazism och kommunism inte utan vidare kan jämföras:

Den första kunde helt enkelt formuleras med orden: »Moskva är inte Berlin». Det betyder, att rationella resonemang mellan de ledande västmakterna och Sovjet för att undvika en krigskatastrof är både möjliga och påkallade. Sovjet drivs inte av samma irrationella behov av en maktutvidgning, inte av samma krigsideologi och inte av samma blinda övertro på sig själv som 1930-talets Tyskland. [...]

Den följande tesen är, att det är nödvändigt att restaurera Europa, dvs. att upphäva den ödesdiga verkan av den gräns som år 1945 drogs genom Europa och som på 1950-talet kallades järnridån. [...]

Den tredje och sista tesen är den osäkraste, och stämplas av många på den ena sidan som önsketänkande och på den andra som otillåtlig. Den gäller förändringar inom kommunismen, som resulterar i en liberalisering. [...]

Frågan i rubriken kan jag inte slutgiltigt besvara. Jag kan bara säga, att om inte bara beredskap att kämpa för centrala värden till det bittra slutet, utan också eftertanke och konstruktivitet ryms inom liberalismens och humanismens ram, så förtröstar jag på, att Nya Argus »nya» linje efter kriget inte står i någon oövervinnelig motsats till 1930-talets stora kamplinje.

I formuleringarna återspeglas både den liberala grundsynen och övertygelsen om att Paasikivi-linjen anger den bästa kursen för Finlands utrikespolitik. Linjen uttolkas i fortsättningen bl.a. av Lars Dufholm i ett par långa resonerande artiklar, »Finland och Nordens säkerhet» (nr 6/1984) samt »Zonplanen – ett led i nordisk koordinering» (nr 3/1985). Dufholm betonar, att Finlands neutralitetspolitik inte kan vara strikt symmetrisk, också av hänsyn till Nordens säkerhet. Han pläderar för insatser inom medborgarsamhället för att främja projektet om en nordisk kärnvapenfri zon. Paasikivis egna memoarer kommer ut år 1986 och kommenteras i nr 3/1986 av Jörn Donner, Pär Stenbäck och Klaus Törnudd.

Säkerhetspolitiken betonas på nytt i två artiklar i nr 10–11/1986 av Gustav Hägglund (»Strategisk utveckling i Norden»), som framhåller Nordens ökade strategiska betydelse, samt av Pertti Joenniemi (»Hotbilden – den blinda fläcken i Finlands försvarspolitik?»), som anser att man på officiellt håll inte tillräckligt har beaktat kärnvapenhotet. Lars Dufholm eftersträvar för sin del i artikeln »Försvarsdoktriner under luppen» (nr 12/1986) förbättrad demokratisk styrning av försvaret genom förstärkt civilkontroll.

Efter det kalla kriget

Utrikespolitikens nyaste problematik – utvecklingssamarbetet, miljöskyddet, uppmjukningen av östblocket samt integrationen – berörs i flera sammanhang åren 1988 och 1989 av Lars Dufholm, Ingmar Svedberg och Klaus Törnudd. Dufholm vill helst hålla sig till samarbete i närområdet, och Törnudd vill göra skillnad mellan den smala och den breda neutraliteten (nr 8–9/1989). För en smal neutralitet räcker det att vara utanför militärallianserna, och den fortgående integrationens utmaningar gör det inte lätt att från Finlands dittillsvarande ganska breda neutralitet övergå till en smalare tolkning. Tom Östling och Henrik Österholm skriver år 1990 om förändringarna i Sovjetunionen och Baltikum. Östling tycker bl.a. (nr 3–4/1990) att Helsingfors kunde ha erbjudits som mötesplats för förhandlingarna mellan Moskva och Litauen. Mitt i all turbulens ser Jan-Magnus Jansson i artikeln »Opinioner på glid» (nr 9–10/1990) mycket som är bekymmersamt; han oroar sig för att man inte ser hur allvarliga utrikespolitiska hinder som föreligger för ett EG-medlemskap.

Kuwait-krisen, Sovjetunionens sammanbrott, det kalla krigets upphörande – alla dessa stora händelser i världspolitikens under åren 1990–1991 avspeglas knapptidigt i Nya Argus, som endast utkommer åtta gånger per år under denna period. Finlands avslutade medlemskap i FN:s säkerhetsråd ger dock i nr 4/1991 anledning till en artikel av Klaus Törnudd om den kollektiva säkerhetens tillämpning i Kuwait-krisen. Då året 1992 börjar har världen förändrats. Den nye huvudredaktören Tom Sandlund anser i nr 1/1992 att det är bäst om Finland kan som medlem delta i formandet av EG:s politik i nordöstra Europa. Sveriges statsminister Carl Bildt skriver om »Mannerheim, Finland och Sverige» (nr 7/1992) och ser den pågående utvecklingen leda till en federation av nationer i det framväxande EU. (Artikeln är ursprungligen ett anförande som Bildt har hållit i juni för Samfundet Sverige-Finland.)

EG-frågan fortsätter att sysselsätta olika skribenter under de närmast följande åren. Erik Allardt frågar »Hör Finland till Europa» (nr 1/1993) och känner sig själv osäker och ambivalent i fråga om anslutning till gemenskapen. Henrik Österholm ser i följande nummer EG som en »föråldrad konstruktion», som inte passar det perifert liggande Finland. Han tror att de orderlika direktiven från centrum kan bli ödesdiga. Senare samma år (nr 7/1993) förespråkar han i artikeln »Ryssland framom EG» ett ekonomiskt samarbetsområde som omfattar Norden, Baltikum och Ryssland. Han hoppas mera av nyordning och demokratisering i

Ryssland än av integration med västra Europa. Också andra artiklar under 1993 och 1994 berör EG-frågan, som går till folkomröstning hösten 1994. Tom Sandlund intygar att en viss osäkerhet råder, och i nr 6/1994 rapporterar han, att inom redaktionen torde redaktionsmedlemmarnas röster falla jämnt, »troligen med vinst för de lama förespråkarna över de mera deciderade motståndarna».

Själv ser Sandlund integrationen som en förutsättning för fredliga förhållanden också i vårt hörn av Europa, men han ser också att nya ansträngningar behövs. I nr 7/1995 uppmärksammar han det nordiska samarbetet, som nu utsätts för prövning, och i nr 9–10/1995 efterlyser Sandlund en gemensam socialpolitik och tämjning av marknadskrafterna för att välfärden skall fås på samma nivå överallt inom EU. I en ny betraktelse över »Finlands linje och Argus» (nr 1/1996) förklarar Tom Sandlund att tidskriftens linje syns utåt främst i de åsikter som huvudredaktören framför. Enligt honom är dessa åsikter »skeptiskt positiva» men omfattas inte av alla redaktionsmedlemmar. I samma nummer ingår en kritisk artikel av Henrik Österholm om unionens »ohållbara ekonomi».

Flera andra artiklar med Europa som tema under 1990-talet måste här förbigås, men intresset för saken markeras också av att Nya Argus i december 1998 ordnar en debatt med rubriken »Europeiseringen – ett dråpslag för det nordiska?». Under 1990-talet blir det också aktuellt att ta ställning till NATO-alliansen och dess förhållanden. Ett synsätt kommer till uttryck i nr 2/1997, då Klaus Törnudd skriver om »Grå zoner och gemensamt försvar». Han anser att Finland inte behöver anmäla intresse för alliansen för att markera eller stärka en västlig identitet, ty alla vet var Finland hör hemma. »Om Finland nu klampade in och deklarerade sin vilja att bli medlem i NATO, så skulle detta – av många skäl – däremot uppfattas som om Finland delade den fruktan för Ryssland, som förefaller att animera

vissa stater i Öst- och Centraleuropa».

Någon mera djupgående NATO-debatt blir det inte i tidskriftens spalter, men Kosovo-krisens klimax i form av NATO-flyngangrepp mot Serbien kritiserar skarpt av Tom Sandlund i nr 1/1999 (artikeln daterad den 28 mars). Han skriver att NATO:s bombningar inte kan vara ett exempel på berättigat våld. »Dels därför att bombningar i sig aldrig leder till önskat resultat, dels därför att de i detta fall garanterat leder till sämre resultat än om man hade avstått».

Finland bidrar däremot med positiva insatser genom

Nya Argus omfattande temanummer 1968 om utvecklingsländernas problematik redigerades av Kristina Rotkirch och Pär Stenbäck.

Martti Ahtisaari i förhandlingarna om Kosovo och genom den »nordliga dimensionen», vilka noteras av Tom Sandlund i nr 3/1999 och 8/1999.

Europeiska unionen går in i det nya årtusendet under Finlands ordförandeskap, som sträcker sig till slutet av år 1999. Också för Finlands del är utrikespolitiken i huvudsak liktydlig med EU:s »gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik» (GUSP). Vissa egna frågor skall ändå diskuteras. Man kan opponera sig mot EU överhuvud, som Henrik Österholm gör i nr 1/2001 och 2/2001. Han klagar över unionens enorma byråkrati och föredrar mindre enheter i »regionernas Europa». Man kan fortsätta att förhålla sig skeptisk till NATO och kritisk till Förenta staternas politik under George W. Bush, som Tom Sandlund i nr 1/2002, 3/2002 och 8/2002. Den amerikanska doktrinen om föregripande angrepp kritiserar av Klaus Törnudd i nr 8/2002 och av Kerstin Lindman-Strafford i nr 6/2003. Efter den amerikanska invasionen av Irak hoppas Tom Sandlund något utopiskt att åtminstone Iraks civilförvaltning kunde ges till FN (nr 2/2003).

I nr 8/2004 konstaterar Tom Sandlund att Finland inte mera kan föra en självständig utrikespolitik – »den tiden är förbi» – men det går ändå bra att framföra åsikter rörande EU:s fortsatta utveckling. I en av de många kommentarerna som Sandlund har skrivit som huvudredaktör (nr 6/2005) uttrycker han förhoppningen att homogenitet, gemensam identitet och enhet måtte ersättas av »multikulturalism och diversitet som utgångspunkt för det postnationella medborgerskapet». Med den förhoppningen kan genomgången av

utrikespolitiken i Nya Argus lämpligen avslutas.

Några intryck av det utrikespolitiska innehållet i Nya Argus under de förflutna etthundra åren torde kunna sammanfattas så här:

- Man kan skönja en tämligen enhetlig redaktionell linje, helt enkelt som en följd av att skribenterna huvudsakligen representerat samma grundläggande värderingar. Nya Argus har stått för demokratin, den liberala humanismen och rättssamhället.
- Nya Argus har sedan begynnelsen varit en varm vän av Norden, nordiskt samarbete och en nordisk orientering i utrikespolitiken.
- Tidskriften ser inte ut att ha varit i opposition till den officiella utrikespolitiken, även om man kanske bör göra en reservation för krigsåren, då innehållet delvis reglerades av censuren. I varje fall har dess opinionsbildande verksamhet täckt ett bredare fält än det som regeringen har kunnat röra sig på. Tidvis har Nya Argus antagit rollen som uttolkare av regeringspolitiken.
- Bevakning och uppföljning av politiska händelser har inte på långt när varit heltäckande. Många specialfrågor och vid olika tidpunkter aktuella problem har överhuvud inte behandlats. Inom de givna ramarna, med beaktande av den glesare utgivningsfrekvensen som har gällt under de senaste årtiondena, har Nya Argus ändå försökt följa med sin tid. ¶